

Filosofijos
fakultetas

Filosofijos institutas
Doktorantas Rokas Vaičiulis

Nuo veiksnio prie veikmės: agentiško kaip ontologinės sąvokos prielaidos šiuolaikinio realizmo filosofijoje

Pranešime svarstomas nūdienos filosofijoje nevienareikšmiškai vartojamas agentiško terminas. Pranešimo rėmuose siekiama rekonstruoti ir išskirti agentiško sampratos ontologines implikacijas, pažymėtas šiuolaikinės realistinės krypties filosofijoje (atsispiriant nuo Q. Meillassoux realizmo prielaidų ir remiantis K. Barad, B. Latour bei Sharov ir Tønnessen agentiško apibrėžimais). Pastaroji perspektyva priešinama istoriškai dažniau pasitaikančiai prieigai, pagal kurią agentiškas apibrėžiamas pagal moralinį, kognityvinį ir/ar socialinį aspektus (pvz., Kantas, D. Davidson, S. Gallagher, P. Bourdieu).

Pranešimo argumentas trejopas: (1) siūloma šiuolaikinėje realistinės krypties filosofijoje išryškintą agentiško sąvokos ontologinį aspektą traktuoti kaip agentiško persvarstymą iš žmogiško subjekto savybės ar gebos (moralinės, kognityvinės, socialinės) sąvokos į reliacinės dinamikos, įtarpinančios žmogiškus ir/ar nežmogiškus veiksmus, sąvoką; (2) pirminėje literatūroje agentiško sąvokos transformacija iš moralinio, kognityvinio ir/ar socialinio aspektų į ontologinį aspektą lieka eksplisitiškai neaptarta, taigi, joje stokojama aiškesnių gairių, pagal kurias būtų nubrėžiama filosofinė skirtis tarp agentiško kaip savybės/gebos ir agentiško kaip reliacinės dinamikos – šis pranešimas yra siūlymas nustatyti filosofinės takoskyros pamatinės prielaidas; (3) pastarosios filosofinės skirties pagrindu siūloma iš anglų į lietuvių kalbą versti agentiško kaip savybės/gebos terminą kaip *veiksmą*, o agentiško kaip reliacinės dinamikos terminą – kaip *veikmę*.